

1

До спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02
в Інституті держави і права
ім. В.М. Корецького
Національної академії наук України
(01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4)

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію **Колба Івана Олександровича «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених в Україні: теоретичні, правові та практичні засади»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право

Відгук підготовлений на основі вивчення тексту дисертації, автореферату та опублікованих за темою дисертації праць здобувача.

Актуальність теми дисертації обумовлена декількома чинниками.

По-перше, міжнародними зобов'язаннями України привести національне законодавство до загальновизнаних принципів і норм законодавства Європейського Союзу, що були реалізовані в Законі України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засуджених до європейських стандартів, в частині діяльності, пов'язаної із застосуванням до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї (заходів приборкання засуджених);

По-друге, мілітаризацією кримінально-виконавчих установ і репресивною спрямованістю державного механізму виконання покарань, що супроводжуються порушенням прав та антигуманним ставлення до осіб, які утримуються в місцях несвободи;

По-третьє, не закріпленістю в законодавстві, що регулює порядок застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, принципу Європейських пенітенціарних правил щодо мінімально необхідного застосування заходів стримування;

По-четверте, стабільно високі показники застосувань до засуджених Україні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї (12 випадків у розрахунку 1 тис. засуджених);

По-н'яте, тяжкі наслідки застосування персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, що виражаються у заподіянні смерті, нанесенні тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості.

Актуальність роботи визначається її відповідністю положенням державної політики у сфері виконання покарань, зокрема Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 № 266/2015; Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 року №654-р.

Дисертацію виконано в рамках плану науково-дослідних робіт Класичного приватного університету «Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина» (державний реєстраційний номер 0110U003958) та «Вплив правової інтеграції на кримінально-правову, кримінально-виконавчі системи та запобігання злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U008203).

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження *Колба Івана Олександровича* «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених в Україні: теоретичні, правові та практичні засади» має вагомим суспільно-політичним значенням для удосконалення діяльності персоналу ДКВС у сфері виконання покарань, є своєчасною і перспективною для подальших розробок.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується опрацюванням усіх чинних нормативно-правових актів у сфері виконання покарань, використанням значного масиву літературних джерел, архівних матеріалів ДКВС України за 1991–2018 рр. про стан, структуру та інші відомості, що стосуються практики застосування до засуджених, позбавлених волі, фізичної сили, спеціальних засобів і зброї, врахування

зарубіжного досвіду застосування заходів стримування до засуджених (Швейцарія, Польща, США, Республіка Білорусь та ін.), посиланням на рішення щодо України, винесених Європейським судом з прав людини, а також зібраними і використаними за результатами авторських емпіричних досліджень науковими доказами, приведеною аргументацією на користь суджень дисертанта, належною апробацією одержаних результатів, актами впровадження.

Основні результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема на таких: «Правові реформи в Україні» (м. Київ, 16 жовтня 2013 року); «Сучасна наука пенітенціарній практиці» (м. Київ, 24 жовтня 2013 року); «Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби» (м. Київ, 6 лютого 2014 року); «Реформи законодавства України в умовах Євроінтеграції» (м. Київ, 30 жовтня 2014 року); «Сучасні криміналістичні експертизи в розслідування злочинів» (м. Київ, 25 лютого 2015 року); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 26 березня 2015 року); «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 26-27 червня 2015 року); «Кримінально-правові та криміналістичні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 13 листопада 2015 року); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 25 березня 2016 року); «Правоохоронна та правозахисна діяльність поліції в умовах формування громадянського суспільства в Україні» (м. Київ, 9 квітня 2016 року); «Теоретичні та практичні питання стану дотримання прав уразливих категорій засуджених та звільнених» (м. Київ, 19-20 квітня 2016 року); «Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективу розвитку» (м. Київ, 22 квітня 2016 року); «Протидія злочинності: теорія та практика» (м. Київ 19 жовтня 2016 року); «Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні» (м. Харків, 4 листопада 2016 року); «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 18 листопада 2016 року); «Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває у конфлікті зі законом, крізь призму правових реформ» (м. Київ 2 грудня 2016

року); «Злочинність в Україні: сучасні тенденції та чинники» (м. Київ, 23 грудня 2016 року); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 3 берез. 2017 року); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 24 березня 2017 року); «Актуальні питання кримінально-виконавчого законодавства та практики» (м. Київ, 30 березня 2017 року); «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції» (м. Харків, 31 березня 2017 року); «Держава і громадянське суспільство: грані взаємодії» (м. Київ, 12 червня 2017 року); «Кримінальне право: традиції та новації» (м. Чернігів, 7-8 вересня 2017 року); «Наукова думка сучасності і майбутнього» (м. Дніпро 10 січня 2018 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 21 квітня 2018 року); «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (м. Київ, 30 листопада 2018 року); «Проблеми правового регулювання статусу неповнолітньої особи у кримінально-правовій сфері» (м. Луцьк, 13 травня 2019 року); «Проблеми реформування кримінальної юстиції України» (м. Чернівці, 23-24 травня 2019 року).

Відтак, теоретичні положення, висновки і рекомендації по дисертації є достатньо обґрунтованими і переконливими.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації підтверджується обраною методикою дисертаційного дослідження та його емпіричною базою. Для досягнення поставленої мети з урахуванням об'єкта та предмета дослідження використані загальнонаукові і спеціальні методи пізнання. Обґрунтовано для вирішення яких задач в роботі використовують діалектичний метод (усі підрозділи), метод соціального натуралізму (підрозділи 2.1, 2.3, 3.2); історико-правовий метод (підрозділи 1.1, 3.1); метод системного аналізу (підрозділи 2.1, 5.2); порівняльно-правовий метод (підрозділи 1.3, 4.1); метод синтезу (підрозділи 2.3, 4.2); формально-логічний метод (підрозділи 2.2, 3.2); методи дедукції та моделювання (підрозділ 5.2); методи індукції та сходження від абстрактного до конкретного

(підрозділ 4.1); статистичні методи (підрозділ 3.1); системно-структурний метод (підрозділи 4.3, 5.3); догматичний метод (підрозділи 3.3, 5.1); конкретно-соціологічні методи (анкетування, інтерв'ювання, спостереження тощо) (у всіх підрозділах роботи) (С. 13-14).

В основу висновків та рекомендацій за матеріалами дисертації покладено відомості Єдиного реєстру досудових розслідувань Генеральної прокуратури України, інформацію Міністерства юстиції України, архівні матеріали ДКВС України за 1991–2018 рр. про стан, структуру та інші відомості, що стосуються практики застосування до засуджених, позбавлених волі, фізичної сили, спеціальних засобів і зброї, а також результати анонімного опитування 2016 осіб з числа персоналу ДКВС України та 2016 засуджених, позбавлених волі, в п'яти областях (Волинській, Житомирській, Запорізькій, Київській та Харківській областях) та матеріали вивчення 312 архівних кримінальних проваджень і 312 матеріалів службових розслідувань, проведених по фактах застосування в Україні до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї (С. 14).

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 63 наукових працях, серед яких: одна одноособова монографія, розділи в одній колективній монографії та чотирьох навчальних посібниках з грифом МОН України; вісімнадцять статей, опублікованих у фахових наукових виданнях України; одинадцять – у зарубіжних виданнях (Республіка Польща та Молдова, Словацька Республіка), а також двадцять вісім тез наукових доповідей і повідомлень.

Зміст автореферату та основні положенням дисертації – ідентичні.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, переліку умовних позначень, п'яти розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (686 найменувань на 76 сторінках), 11 додатків (на 91 сторінці). Загальний обсяг дисертації становить 553 сторінки, із них основний текст – 384 сторінки.

Структура дисертації є логічною та обґрунтованою, послідовною і повною мірою відповідає поставленій меті та завданням дослідження.

Новизна положень, які виносяться на захист. Наукова новизна дисертації полягає в розробленні концепції про правові підстави, порядок та умови застосування в Україні до засуджених у місцях позбавлення заходів вгамування та удосконалення соціально-правового механізму реалізації положень цієї концепції.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що становлять її новизну, належать:

– сформульований єдиний підхід щодо застосування до засуджених у місцях позбавлення волі фізичної сили, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї як крайнього заходу стримування неправомірної поведінки, що застосовується в мінімально необхідних межах (С. 14-15);

– розроблений проект Інструкції про порядок застосування до засуджених, позбавлених волі, фізичної сили, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї (С.490-499);

– висновок про те, що на практиці найпоширенішою підставою для застосування заходів вгамування є вчинення засудженими фізичного опору або проявів буйства, що зумовлено особистими неприязними стосунками між персоналом УВП і особами, які відбувають покарання у виді позбавлення волі;

– твердження про те, що обумовлюють застосування заходів вгамування до засуджених, позбавлених волі, такі чинники як наявність у цих осіб значної кількості заборонених для збереження та користування у колоніях предметів і речовин; неадекватна поведінка осіб, які мають розлади психіки; професійна деформація персоналу установ виконання покарань і пов'язана з нею агресивна субкультура поводження із засудженими у місцях позбавлення волі (С. 16);

– доведена ефективність вербальних методів врегулювання конфліктів між засудженими і персоналом УВП (С. 16).

Заслужують на увагу пропозиції дисертанта щодо:

- обґрунтування зміни концепції державної політики у сфері виконання покарань в частині застосування заходів вгамування до засуджених (С. 17);
- удосконалення соціально-правового механізму здійснення демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами, що забезпечують виконання покарання у виді позбавлення волі (С. 17);
- класифікації видів заходів вгамування, що застосовуються у місцях позбавлення волі за характером впливу на особу (заходи психологічного впливу, заходи запобіжного характеру, заходи безпосереднього індивідуального впливу, заходи, що здійснюються при проведенні спеціальних операцій в колоніях) (С. 17);
- удосконалення порядку і процедури застосування заходів вгамування, що включає підстави прийняття рішень і послідовність дій персоналу УВП (С. 18);
- обґрунтування необхідності імплементації в кримінально-виконавче законодавство і практику виконання покарань міжнародних стандартів поведіння із засудженими, зокрема щодо застосування заходів стримування (С. 18-19).

Аналіз змісту дисертації свідчить про те, що автором розроблено низку нових теоретичних положень або удосконалено існуючі знання щодо забезпечення охорони правопорядку в колоніях різних видів.

Так, у розділі 1 **«Теоретичні та методологічні засади дослідження змісту діяльності, пов'язаної із застосуванням до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування»** оцінено стан розробленості проблеми застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї в Україні, а також розглянуто положення Міжнародних стандартних правил поведіння із засудженими і наукові здобутки дисертаційних досліджень.

В історичному розрізі здійснено періодизацію та аналіз законодавства, що регулює правові підстави, порядок та умови застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї та зроблено висновок

про неповну відповідність положень нормативно-правових актів України Міжнародним стандартним правилам поводження із засудженими; Конвенції про заборону тортур, нелюдського або такого, що принижує поводження та покарання та іншим документів, оскільки вони не містили положень про винятковий характер такої діяльності персоналу колоній (С. 35-52).

Проаналізовано та класифіковано міжнародно-правові акти з питань застосування до засуджених у місцях ізоляції заходів фізичного законодавства впливу, спеціальних засобів і зброї. За критерієм нормативної визначеності підстав застосування заходів вгамування здійснено класифікацію держав. Зазначається, що в колишніх республіках СРСР це питання врегульовано кримінально-виконавчим законодавством та спеціальними законами (Республіка Білорусь; Російська Федерація; Казахстан; ін.); в державах Європейського Союзу – тільки спеціальними законами, що стосуються усіх категорій населення, включаючи засуджених до позбавлення волі (Республіка Польща; Німеччина; Франція; ін.); в азіатських державах – нормами кримінального права (Китайська Народна Республіка; Японія; Іспанія; ін.) (С. 94-102).

Розділ 2 «Поняття, зміст та правові засади застосування в Україні до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування» складається з трьох підрозділів, в яких викладені наступні положення.

Під заходами вгамування, що застосовуються до засуджених, позбавлених волі, пропонується розуміти закріплені у законі засоби психічного та фізичного впливу, які здійснюються персоналом органів та установ виконання покарань щодо правопорушника з числа осіб, які тримаються в місцях позбавлення волі, з метою припинення тих протиправних діянь, вчинення яких є правовою та фактичною підставою для їх застосування (С. 112).

На думку дисертанта, до істотних ознак заходів вгамування належать: їх закріпленість в законі; спрямованість на припинення фізичного опору, злісного невиконання законних вимог, проявів буйства, запобігання заподіяння шкоди правопорушником собі або оточенню; вираженість у фізичному і психічному

впливі; застосування тільки персоналом ДКВС; застосування на підставі вчинення правопорушень, визначених в ч. 1 ст. 106 КВК; застосування проти осіб, які тримаються в місцях позбавлення волі (С. 113- 118).

Розглянуто види заходів вгамування, до яких віднесено заходи фізичного впливу; спеціальні засоби; гамівна сорочка; зброя; службові собаки (С. 125), а також правові підстави їх застосування (С. 150-166).

Третій розділ «Сучасний стан, структура, рівень та тенденції застосування в Україні до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування» включає три підрозділи.

На підставі проведеного аналізу практики використання воєнізованих формувань ДКВС у приборканні неправомірних дій засуджених до позбавлення волі стверджується про недостатню правову урегульованість порядку та умов застосування фізичної сили, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї вказаними підрозділами в УВП (С. 240).

Наголошується, що працівники інших правоохоронних відомств мають залучитись до роботи із засудженими в пенітенціарних установах, тільки у виняткових обставинах. Зазначається про необхідність укладення угоди між адміністрацією установи виконання покарань та іншими правоохоронними органами щодо використання спеціальних підрозділів, сил і засобів для наведення правопорядку в місцях позбавлення волі (С. 241).

Встановлено, що серед фонових явищ, які створили умови для вчинення порушень з боку засуджених в УВП, що стали підставою для застосування до них заходів вгамування належать вилучення при спробі доставки спиртних напоїв та наркотичних засобів, вилучення колюче-ріжучих предметів; наявність серед засуджених значної кількості осіб з розладами психіки і поведінки; поширеність в колоніях злочинської субкультури і традицій; наявність у середовищі засуджених хворих на ВІЛ/СНІД; фізична та моральна зношеність засобів охорони та нагляду, що застосовуються для забезпечення правопорядку в УВП і СІЗО; високий рівень безробіття у місцях позбавлення волі та низькі заробітки засуджених через застарілість (моральну, фізичну, технологічну тощо)

основних засобів виробництва на підприємствах УВП; високий рівень смертності та захворювань ув'язнених під варту і засуджених, позбавлених волі (С. 248-260).

Розділ 4 «Зміст державної політики у сфері виконання покарань, стан її реалізації через забезпечення безпеки у колоніях та громадський контроль за цією діяльністю в Україні» складається з трьох підрозділів.

На підставі проведеного аналізу чинних нормативно-правових актів, в яких виражається державна політика у сфері виконання покарань, зроблено висновок про збереження концепції кримінально-виконавчої діяльності органів та установ виконання покарань, а не пенітенціарної доктрини, що діє у державах-членах Європейського Союзу. Внаслідок цього, основним призначенням діяльності персоналу органів та установ виконання покарань залишається застосування до засуджених, позбавлення волі, обмежень і заборон, обсяг яких визначених вироком суду. При цьому гуманне ставлення до засуджених, повага їхньої людської гідності, забезпечення прав та законних інтересів, особистої безпеки залишаються другорядними цілями кримінально-виконавчої діяльності (С. 274-277).

Висловлюються судження про зміст і напрями реформування (розвитку) кримінально-виконавчої політики у частині забезпечення особистої безпеки засуджених в УВП шляхом застосування заходів стримування (вгамування) в колоніях (С. 278-288).

Обґрунтовується необхідність врегулювання питання щодо участі громадських організацій в здійсненні контролю за застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї в колоніях різних видів (С. 290-293).

Розділ 5 «Головні шляхи удосконалення практики застосування заходів вгамування в Україні до засуджених, позбавлених волі» складається з трьох підрозділів.

Дисертантом визначено роль вербальних методів у недопущенню застосуванню до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування. Зокрема, встановлено, що закріплений у кримінально-виконавчому законодавстві

порядок попередження про застосування персоналом колоній до засуджених у місцях позбавлення заходів вгамівного характеру, не в повній мірі співпадає із змістом аналогічних нормативно-правових актів з цих питань, які стосуються діяльності інших правоохоронних органів, а тому об'єктивно потребують уніфікації (С. 309-314).

Надано рекомендації щодо заходів, спрямованих на підвищення рівня професійної готовності персоналу виправних і виховних колоній до запобігання та застосування заходів вгамування до засуджених, позбавлених волі. Розроблено проект Концепції про умови та порядок застосування до засуджених у місцях позбавлення волі фізичної сили, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї, основними структурними елементами якої є: загальні принципи та правові засади, які обумовлюють необхідність розробки та затвердження на нормативно-правовому рівні Концепції; оцінка правових і фактичних обставин, що склалися і є підставою для застосування до осіб позбавлених волі, визначених у законі заходів вгамування (ч. 4 ст. 106 КВК); прийняття рішення щодо попередження про намір застосувати до правопорушника відповідний захід (засіб) вгамівного характеру (ч. 2 ст. 106 КВК); визначення виду, типу та інтенсивності застосування вгамівного заходу (засобу) (п. 1 р. XXVI ПВР УВП, ст. 15 Закону України «Про Національну гвардію України»; ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію»); безпосереднє застосування заходів вгамівного характеру до засуджених, позбавлених волі, та визначення меж таких дій з боку персоналу органів та установ виконання покарань (ч. 4 ст. 106 КВК); процедура надання домедичної допомоги для осіб, щодо яких були застосовані заходи вгамування (ч. 4 ст. 106 КВК); порядок оформлення результатів застосування персоналом колоній заходів вгамування у місцях позбавлення волі (ч. 5 ст. 106 КВК); повідомлення про застосування заходів вгамування визначених у законі органів та посадових осіб (ч. 5 ст. 106 КВК); залучення до застосування заходів вгамування, інших правоохоронних органів та підрозділів ДКВС України (ст. 105, ч. 6 ст. 106 КВК); здійснення реабілітаційних та інших

соціально-психологічних і медичних заходів щодо тих осіб з персоналу органів та установ виконання покарань, які застосовували заходи вгамування до засуджених, позбавлених волі (С. 339).

Висловлюються судження щодо змісту державного контролю та його видів у сфері застосування до засуджених, позбавлених волі, фізичної сили, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї. Пропонується встановити такі види державного контролю за застосуванням заходів вгамування: а) відомчий контроль з боку центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань (ст. 23 КВК); контроль з боку уповноважених на безперешкодне відвідування УВП вищих посадових осіб держави та інші посадових осіб центральних органів державної виконавчої влади (ч. 1 ст. 24 КВК); прокурорський контроль у формі нагляду за дотриманням законів в органах і установах виконання покарань при виконання судових рішень у кримінальних справах відповідно до вимог ст. 22 КВК та Закону України «Про прокуратуру»; контроль з боку інших уповноважених державних органів (суди; Державна служба з надзвичайних ситуацій; Рахункова палати Верховної Ради України; Міністерство охорони здоров'я; Державна податкова служба; Міністерство соціальної політики України) (С. 349-351).

Запропоновано закріпити в нормативно-правових актах перелік органів, уповноважених на здійснення контролю за застосуванням до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування.

Значення результатів дисертаційного дослідження для практики протидії злочинності в установах виконання покарань. Практична значимість роботи полягає в тому, що сформульовані в ній положення, висновки і рекомендації можуть бути використані: у законодавчій діяльності з метою вдосконалення кримінально-виконавчих засад участі прокуратури України у сфері виконання покарань (листи-впровадження Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 01.10.2013 р. № 04-20/12-1977; від 09.04.2014 р.

№ 04-20/12-777; від 29.10.2014 р. № 04-20/12-2226; від 12.03.2015 р. № 04-18/12-547; від 28.04.2016 р. № 46/6-244; від 30.09.2016 р. № 04-18/12-1994); у *практичній діяльності* – для підвищення ефективності участі органів прокуратури у кримінально-виконавчій діяльності та запобіганні злочинам (акт впровадження від 09.08.2018 №8-3210 Бориспільської виправної колонії №119); в *навчальному процесі* – для забезпечення викладання навчальних дисциплін «Кримінально-виконавче право України» та «Кримінологія» (акт впровадження Волинського інституту імені В'ячеслава Липинського МАУП від 30.01.2019 р. №02-12/8).

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації *Колба Івана Олександровича «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених в Україні: теоретичні, правові та практичні засади»* як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Відмічаючи позитивні сторони рецензованої роботи, ***слід звернути увагу на деякі дискусійні положення і зробити низку критичних зауважень, зокрема:***

1. Убачається певна невідповідність між найменуванням і змістом третього розділу дисертації, оскільки судячи з назви розділу, потрібно було б зосередитися на статистичному аналізі практики застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї, встановити загальні тенденції поширення цього явища в колоніях різних видів, оцінити стан правопорушень в цій сфері кримінально-виконавчої діяльності. Однак дисертант вийшов за межі заявленого предмету розділу третьому «Сучасний стан, структура, рівень та тенденції застосування в Україні до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування», і розглянув загальну характеристику діяльності, пов'язаної із застосуванням до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї у 1991-2018 рр.; особливості застосування заходів вгамування до засуджених, позбавлених волі, персоналом спеціалізованих

підрозділів ДКВС України; фонові явища та їх вплив на практику застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування (С. 169-224).

2. Дисертант обмежився встановленням лише фонових явищ для застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування. Однак при цьому причини, що породжують таку поведінку персоналу УВП та умови, що сприяють прийняттю вказаних рішень, залишилися поза увагою. Фонові явища не є причинами або умовами вчинення тих чи інших дій. Це передумови виникнення явища застосування заходів приборкання засуджених і не більш того.

3. Робота значно виграла від того, якби дисертант вирізняв поняття «правомірне застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї» і «неправомірне застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки та зброї». Думається, що це різні за змістом, етіологією і наслідками поняття, що потребують диференційованого підходу до розробки заходів запобігання і протидії.

4. У розділі четвертому обґрунтовано піднімається питання, що застосування засобів вгамування є одним із заходів забезпечення особистої безпеки засуджених в колоніях різних видів. Проте, з іншого боку, застосування заходів вгамування до осіб, засуджених до позбавлення волі одночасно виступає основним засобом забезпечення безпеки персоналу УВП, захисту їх життя і здоров'я від протиправних посягань з боку засуджених. На жаль, у такому контексті ця проблема не піднімається.

5. У різних підрозділах дисертації при розгляді питань щодо застосування заходів вгамування до засуджених, позбавлених волі, неодноразово вживається словосполучення «у місцях позбавлення волі». Однак таке формулювання не зовсім коректне, бо, як відомо, засуджені відбувають покарання у виді позбавлення волі в колоніях різних видів, тоді як «місця позбавлення волі» включають великий перелік місць примусового тимчасового утримання засуджених та ув'язнених.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Проведений аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає можливість зробити висновок про те, що рецензована робота містить наукові положення і науково-обґрунтовані результати у сфері виконання покарань, що у сукупності вирішують важливу теоретико-прикладну проблему правомірності застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування і запобігання неправомірному застосуванню таких заходів стримування.

Висновок. Дисертація за темою: «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених в Україні: теоретичні, правові та практичні засади» **відповідає** вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (у редакції від 26.11.2019 р.), а її автор, **КОЛЬ Іван Олександрович**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Б.М. Головкін

